

Prof. dr hab. Wiesław Babik
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
Instytut Studiów Informacyjnych
ORCID: 0000-0002-7074-8992
<https://isi.uj.edu.pl/kadra/wieslaw-babik>

Kraków, 30.08.2022 r.

Recenzja dysertacji doktorskiej
mgr Hanny Klajbor pt. „Współczesne bibliotekarstwo w Niemczech. Specyfika sieci i działalności informacyjnej”, napisanej na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (Instytut Dziennikarstwa i Komunikacji Medialnej) pod kierunkiem dr hab. Anny Tokarskiej, prof. UŚ i dr Agnieszki Łakomy-Chłosta. Katowice 2022, 308s.

Praca została wykonana zgodnie z decyzją Rady Naukowej Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Medialnej UŚ (Pismo Dyrektora Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Medialnej Wydziału Nauk Społecznych dr hab. Marusza Koleczyńskiego, prof. UŚ z dnia 15.06.2022 r. nr WNS/IDKM.411.4.2022)

1. Uwagi wstępne i ogólne tło rozprawy

W Polsce zainteresowanie niemieckim bibliotekarstwem w różnych jego aspektach ma już swoją historię. Często wynikało ono z podziwu istnienia postępowych myśli w działalności bibliotekarskiej w tym kraju, które inspirowały wiele polskich poczynań w tym zakresie. Współczesne bibliotekarstwo w Niemczech chociażby ze względu na jego nowoczesność ale i specyfikę jego organizacji jest nadal w sferze potencjalnych zainteresowań bibliotekarzy w Polsce, czego dowodem jest m.in. recenzowana przeze mnie rozprawa doktorska mgr Hanny Klajbor. Autorka rozprawy postanowiła nowocześnie spojrzeć na przedmiot swoich badań potraktowany jako sieć bibliotek i pokazać jakie ma ono przełożenie na aktualną działalność informacyjną bibliotekarstwa w Niemczech. Do wykonania tak sformułowanego zadania projektu mgr Hanna Klajbor wydaje się być osobą jak najbardziej kompetentną, chociażby z uwagi na Jej liczne pobyty w tym kraju oraz dobrą znajomość języka niemieckiego. Podjęta tematyka badawcza jest ważna z uwagi na współczesny kontekst cywilizacyjno-kulturowy. W obecnej epoce nieustannych zmian koniecznym warunkiem dobrego funkcjonowania zawodowego a także rozumienia świata i zmieniającej się rzeczywistości jest umiejętność współpracy i twórczego wykorzystania a także rozwijania osiągnięć innych. Opracowanie podjętego przez Autorkę tematu jest ważne także dla polskiego bibliotekarstwa, gdyż może stanowić użyteczną płaszczyznę porównawczą, a także – dzięki kompleksowemu ujęciu tematu – bardzo użyteczne kompendium wiedzy na temat aktualnej sytuacji w niemieckim bibliotekarstwie i co za tym idzie doskonałą płaszczyznę do dalszej współpracy tym zakresie,

bo taka na różnych polach od wielu lat istnieje. Dobrze więc się stało, że Autorka podjęła trud zbadania i kompleksowego przedstawienia aktualnej sytuacji bibliotekarstwa niemieckiego, co może również stanowić podstawę do rewizji istniejących uprzedzeń i pokazania nowych potencjalnych możliwości i płaszczyzn współpracy w ramach bibliotekarstwa w Niemczech.

2. Struktura rozprawy

Przedstawiona do recenzji praca liczy łącznie 308 stron. Struktura rozprawy została oparta na klasycznym układzie. Głównemu zrębowi rozprawy w postaci pięciu rozdziałów (s. 14-267) towarzyszą spis treści (s. 3-5), wstęp (s. 6-13), zakończenie (s. 265-267), bibliografia (s. 268-289), aneks w postaci dwóch załączników (s. 290-299), spis tabel (s. 300), indeks przedmiotowy (s. 301-304) oraz streszczenie autorskie w języku polskim i angielskim (305-308). Wstęp zawiera podstawowe informacje o kontekście i przedmiocie rozprawy, celu rozprawy, stanie badań nad podjętym tematem, źródłach informacji, zastosowanych w pracy metodach badawczych. Zabrakło tu omówienia struktury rozprawy, która została zaprezentowana dopiero w streszczeniu zamieszczonym na końcu rozprawy. Rozdział 1 został poświęcony omówieniu regulacji prawnych (ważnych i różniących się od regulacji przyjętych w innych krajach) dotyczących działalności bibliotek w Niemczech. Został on oparty głównie na zamieszczonej w Aneksie *Ustawie Zasadniczej Niemiec*. Zaprezentowane zostały też rozporządzenia biblioteczne 5 krajów związkowych. Zasygnalizowany został również projekt ustawy bibliotecznej z 2008 r. Rozdział 2 zawiera prezentację typologii bibliotek i ośrodków informacji w Niemczech (w tym w niej miejsca biblioteki narodowej – Die Deutsche Nationalbibliothek). W rozdziale 3 znajdujemy omówienie roli stowarzyszeń bibliotekarsko-informacyjnych w organizowaniu sieci bibliotek niemieckich. Przedmiotem rozdziału 4 stała się informacja naukowa, która została zaprezentowana przez pryzmat rządowych i pozarządowych programów wspierania infrastruktury informacyjnej Niemiec. Rozdział 5 został poświęcony aktualnemu systemowi kształcenia bibliotekarzy w Niemczech. Stanowi on charakterystykę obecnie 4-stopniowego kształcenia oraz zawiera obszerną prezentację aktualnie istniejących kierunków i specjalizacji bibliotekarskich na uniwersytetach i szkołach wyższych w tym kraju. W Zakończeniu stanowiącym zwieńczenie całości rozprawy Autorka w syntetyczny sposób podsumowała rozważania na temat współczesnego bibliotekarstwa niemieckiego wymieniając jego charakterystyczne cechy odróżniające od bibliotekarstwa w innych krajach i podkreślając jego specyfikę. Informuje też o perspektywach dalszych prac badawczych. Głównemu tekstowi towarzyszy obszerna bibliografia załącznikowa (w sumie 357 poprawnie opracowanych opisów bibliograficznych), podzielona na źródła (14 pozycji),

wydawnictwa zwarte (116 pozycji), wydawnictwa ciągłe (117 pozycji), dokumenty elektroniczne (110 pozycji). Niestety nie znalazłem w niej zbyt wielu odniesień do piśmiennictwa w języku polskim, chociaż takie wzmianki i opracowania istnieją. Aneks zawiera 2 załączniki w języku niemieckim (tekst *Ustawy o Niemieckiej Bibliotece Narodowej* oraz projekt *Ustawy Bibliotecznej*). Podsumowując stwierdzam, że struktura rozprawy jest poprawna, logiczna i zgodna z klasycznym układem teoretycznych prac naukowych.

3. Merytoryczna ocena rozprawy

Rozprawa doktorska Pani H. Klajbor ma niejako „z natury” charakter teoretyczny. Podkreślam, że nie jest to zarzut, lecz jedynie stwierdzenie faktu i określenie przyjętej perspektywy badawczej. W tekście Autorka umieściła omówienie wyników przeprowadzonej analizy stanu faktycznego działalności funkcjonującego obecnie bibliotekarstwa w Niemczech pokazując zewnętrzne i wewnętrzne jego uwarunkowania z perspektywy sieci bibliotecznej. Badania oparła na gruntownym rozpoznaniu literatury naukowej. W kolejnych rozdziałach zaprezentowała wyniki analizy najważniejszych to jest kluczowych obszarów współczesnego bibliotekarstwa w Niemczech, determinujących jego dalszy rozwój w aspekcie technologii informacyjno-komunikacyjnych, co znalazło oczywisty wyraz w metodologicznym ujęciu go z pozycji sieci. Wnikliwa analiza obecnego stanu została oparta na wielu źródłach. Autorska starała się przedstawić pełny obraz badanego zagadnienia (podejście kompleksowe), co świadczy o Jej dojrzałości naukowej i dowodzi, że już jest dociekliwym i rozważnym badaczem. W poszczególnych rozdziałach w uporządkowany i logiczny sposób dokonała analizy, która dotyczyła pięciu następujących obszarów: 1. Uwarunkowania prawne; 2. Infrastruktura biblioteczna i informacyjna; 3. Sieć towarzyszących bibliotekarstwu instytucji; 4. Informacja naukowa; 5. System kształcenia bibliotekarzy i pracowników informacji. Wartość poznawcza rozprawy jest pochodną jej teoretycznego charakteru – analizy i interpretacji odpowiednich dokumentów oraz literatury przedmiotu. Na tej podstawie sformułowała bowiem szereg ważnych dla pełnego ujęcia tematu wniosków i spostrzeżeń, które mają wymiar nie tylko teoretyczny. W znaczącym stopniu także uzupełniają wcześniejszą poświęconą podobnej problematyce napisaną pod kierunkiem dr hab. Artura Jazdona i obronioną w 2017 r. na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego rozprawę doktorską autorstwa Pani dr Krystyny Kwapisiewicz-Hudzik pt. *Biblioteki Uniwersyteckie w Niemczech w epoce cyfrowej: ciągłość i zmiana*. Za niewątpliwą zaletę rozprawy uważam kompleksowe ujęcie tematu. Wykorzystana w rozprawie bibliografia jest obszerna, trafnie dobrana i w większości aktualna.

3.1. Ocena warstwy metodologicznej

Procedura metodologiczna została przedstawiona we Wstępie rozprawy. Cel badań i problemy badawcze Doktorantka określiła na podstawie przyjętych założeń teoretycznych. Cele zostały sformułowane poprawnie, problemy zostały przedstawione w sposób klarowny i zrozumiały i w sumie wyczerpują zakres zainteresowań badawczych Autorki związanych z podjętym tematem opracowania. Warstwa metodologiczna rozprawy, przywołana bardzo bogata literatura przedmiotu oraz same badania i rozważania teoretyczne dowodzą wysokich kompetencji Autorki w obszarze projektowania i przeprowadzania badań naukowych.

3.2. Ocena formalnej strony pracy

Tekst rozprawy został zredagowany bardzo starannie. Oprócz komponentu tekstowego rozprawa zawiera 6 tabel. Na pochwałę zasługuje bardzo dobrze opracowany indeks przedmiotowy, umożliwiający mikrodostęp do poszczególnych elementów treści rozprawy. Poprawnie zostały też zredagowane opisy bibliograficzne i oraz sposób cytowania. Język pracy jest poprawny, chociaż można znaleźć dosłownie kilka drobnych błędów interpunkcyjnych i literówek. Może razić miejscami podręcznikowy, wręcz poradnikowy charakter narracji. W spisie treści na stronie 4 zauważyłem błąd w numeracji podrozdziałów: po podrozdziale 2.2.3 następuje podrozdział 2.2.5, co w konsekwencji znalazło odzwierciedlenie również w zrzębie głównym tekstu na s. 78 i 85.

4. Podsumowanie i wniosek końcowy

Przygotowana przez Panią mgr Hanne Klajbor rozprawa doktorska jest efektem Jej osobistych zainteresowań naukowych i badawczych, posiadanej gruntownej wiedzy na podjęty temat, doświadczenia i posiadanych umiejętności badawczych. Mimo drobnych (!) mankamentów rozprawę oceniam bardzo pozytywnie, gdyż wyróżnia się oryginalnością podjętego tematu i kompleksowością jego opracowania. Zawartość merytoryczna rozprawy uprawnia wniosek, że Pani Klajbor jest dobrze przygotowana do pracy naukowej. Na podkreślenie zasługuje też rozległa znajomość literatury naukowej, w tym dzięki znajomości języka niemieckiego. Życzę więc Jej kolejnych sukcesów naukowych, w tym publikacyjnych.

Monografia H. Klajbor porządkuje, syntetyzuje i rozwija wiedzę mieszczącą się w ramach dyscypliny: nauki o komunikacji społecznej i mediach w obszarze bibliotekoznawstwa i informatologii. Stanowi zatem istotny wkład w rozwój teorii i poznania tego wycinka rzeczywistości badanej w ramach zasygnalizowanej dyscypliny naukowej.

Wniosek końcowy

W moim przekonaniu rozprawa doktorska mgr Hanny Klajbor stanowi oryginalne rozwiązanie poprawnie sformułowanego problemu naukowego, pokazuje ogólną wiedzę teoretyczną Autorki w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach oraz potwierdza Jej umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej w naukach społecznych. Świadczy o tym fakt twórczego, nowatorskiego i kompleksowego podejścia do opracowanego tematu oraz szerokie uwzględnienie w realizacji tematu trafnie dobranego piśmiennictwa obcojęzycznego. Z pełnym przekonaniem stwierdzam, że przedstawiona do oceny rozprawa doktorska odpowiada wymogom art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 2017, poz. 1789), w związku z art. 179 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r., poz. 1669) a także par. 6 ust. 4 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz. U. z 2018 r. poz. 261). Wniosuję zatem do Rady Naukowej Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Medialnej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach o dopuszczenie mgr Hanny Klajbor do dalszych etapów przewodu doktorskiego. Jednocześnie z w/w powodów rekomenduję po uwzględnieniu uwag recenzentów o wyróżnienie rozprawy w postaci publikacji (druku).

Kraków, 30.08.2022 r.

Mieszaw Babił
.....